

Fredagskronikken

Bård Harstad, professor ved Økonomisk institutt, Universitetet i Oslo. Twitter: @bardharstad

Alexander Cappelen Bård Harstad Ola Kvaløy Katrine Løken Simen Markussen Mari Rege Karen H. Ulltveit-Moe

Bård Harstad Å teste politikk som medisin

Skal vi godta at ny politikk rulles ut over landet uten at den er, eller blir, testet systematisk?

● **Usikkerheten rundt** AstraZeneca-vaksinen minner oss om hvorfor *medisin* må gjennom omfattende testing, eksperimentering, og evaluering før medisinen kan selges eller gis til pasienter. Slik testing krever flere faser, der forsøkspersonene deles i grupper ved randomisering, som ved loddrekning, for å avgjøre hvem som får og ikke får medisin. Etter flere runder med testing, med stadig flere forsøkspersoner, blir vi trygge på at medisinen som til slutt godkjennes gir fordeler som veier opp for ulemper.

Nasjonal politikk, derimot, innføres uten tilsvarende testing, og ofte uten skikkelig evaluering hverken før eller senere. Innføringen i stor skala, for hele befolkningen på samme tid, gjør det umulig å finne ut om politikken fungerte, eller om endringene vi deretter observerer hadde kommet uansett.

DN skriver onsdag at mine kolleger kritiserer den svake begrunnelsen for nye smitteverntiltak. Helst skulle vi sett grundige regnskap som viser at fordelene er større enn ulemperne. Årsaken til at myndighetene ikke presenterer noe slikt regnskap er at de mangler tall og anslag for fordelene så vel som for ulemperne.

Det er myndighetenes egen feil at de ikke har denne kunnskapen. Trass i at vi krever omfattende utprøving av medikamenter før de innføres, kreves ingen lignende utprøving av store politiske tiltak, selv om konsekvensene for skolebarn, sysselsatte og pasienter kan være enorme.

Ikke bare mangler vi eksperimentering med tiltak – i tillegg blir forskere som gjør sitt beste for å lære motarbeidet av dem som burde tatt kunnskapen i bruk.

I fjor ville for eksempel Folkehelseinstituttet randomisere gjenåpning av skoler. Dette byr på noen etiske utfordringer, og FHI ble stoppet av helseforskningsloven og kravet til aktivt samtykke fra alle parter. Hverken lov eller krav vil bli endret, sier Helse- og omsorgsdepartementet.

Et annet eksempel er Train, en randomisert studie hvor målet var å undersøke om treningssentre påvirker smitte av covid-19. Selv om første runde av studien ikke ga holdepunkter for økt smitte, ble andre runde stoppet av Oslo kommune. Kommunen mente studien ville bryte med smittevernforordningen og/eller at de ikke ville gjøre unntak fra denne.

Det er ikke bare helserelaterede koronastudier som møter motstand. Når mine økonomikolleger fra NHH studerte hvordan ulike typer informasjon påvirket innrapportering av utenlandsk inntekt, fikk de kritikk

↑ Er det greit at skoler stenger før vi har testet om dette er rett medisin? Her fra Fagerborg skole i Oslo. Foto: Ole Berg-Rusten/NTB

fra Skattebetalerforeningen for at ikke alle fikk samme informasjon.

Heller enn kritikk, bør vi randomisere og eksperimentere systematisk med politikk i større grad enn vi gjør i dag.

→ Vi trenger mer kunnskap om hvorvidt lån, heller enn gaver, bør gis til bedrifter som rammes av kriser.

→ Vi trenger kunnskap om hvordan ulike varianter av permisjonsordninger, pensjonssystemer, og sykelønnsordninger påvirker viljen til å finne og beholde en jobb.

→ Skal vi verne natur, redusere utslipp og forurensning må vi teste hvordan ulike virkemidler fungerer, og vi må sammenligne dem.

→ Skal vår regnskapsatsning redde Amazonas, eller motivere flere land til å bidra, må vi eksperimentere med ulike incentividninger før vi peker på beste ordning.

Hva med etikk? Er det uetisk å randomisere, slik at ulike grupper, og forskjellige personer, får ulik politisk behandling?

Eller er det snarere omvendt, at det er uetisk å innføre ny politikk uten å ha testet den på forhånd? Eller uten at vi forsøker å lære om tiltaket som innføres?

I økonomi ble randomisert kontrollert testing først brukt i studier av u-hjelp og tiltak som kan hjelpe de aller fattigste av oss. Slike studier ansees nå som essensielt i søket etter den beste utviklingspolitikken, og i 2019 gikk Nobelprisen i økonomi til trekløveret som innførte metodene. Hvis det er etisk forsvarlig med slik randomisering – og dets fravær ansees som uetisk – når politikken påvirker de mest sårbare, så

bør vi også vurdere slike metoder ved innføring av norske tiltak.

Vi kan komme langt på vei ved å la kommuner fungere som lokale laboratorier.

Samarbeid mellom politikere og forskere med metodekunnskap vil være gunstig for begge parter.

Forskere vil stå i kø for å kunne bidra, da slike studier er nødvendige for å kartlegge viktige samfunnsøkonomiske mekanismer. Politikere vil lære mer om hva slags politikk som fungerer. Mer kunnskap, som deles av alle, vil oppklare politiske uenigheter og muliggjøre samarbeid mellom politikere som ellers ville forfektet helt ulike syn og påstander om hvilken og hvordan politikk fungerer.

De fleste er enige i at vi må ha en kunnskapsbasert politikk. Med politikkbasert kunnskap, kan vi også bli enig om hva som er rett politikk.

Twitter: @bardharstad

Debattansvarlig: Vidar Ivarsen
Telefon: 22 00 10 59
Sentralbord: 22 00 10 00
Epost: debatt@dn.no

Hovedinnlegg/kronikk:
Inntil 4500 tegn med mellomrom
Underinnlegg/replik:
Inntil 1500 tegn med mellomrom
Legg ved portrettfoto

Alt stoff som leveres til Dagens Næringsliv må produseres i henhold til Vær varsom-plakaten. Dagens Næringsliv betinger seg retten til å lagre og utgi alt stoff i avisen i elektronisk form, også gjennom samarbeidspartnere. Redaksjonen forbeholder seg retten til å forkorte innsendte manuskripter. Debattinnlegg honoreres ikke.

→
Mer debatt
side 36-39